

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Andreae Alciati Emblemata

Alciati, Andrea

Patavii, 1661

Remedia in arduo, mala in prono esse. Emblema CXXXI.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

Remedia in arduo, mala in prono esse.

EMBLEMA CXXXI.

Æ THERIS postquam deiecit sedibus Aten
 Iupiter, heu vexat quàm mala noxaviros?
 Enolat hac pedibus celer & pernicibus alis,
 Intactumq; nihil casibus esse sinit.
 Ergo Litta, proles Iouis, hanc comitantur euntem,
 Satura quidquid fecerit illa mali.
 Sed quia segnipedes, lusca, lassaq; senecta,
 Nil nisi post longo tempore restituunt.

COMMENTARI II.

ATE Dea alata, vncis volucrum pedi-
 bus, habitu femineo, in altum auo-
 lat, quam Litta, tres aniculæ strabæ, rugo-
 sæ, claudæ, seipionibus senilia membra,
 suffulcientes, à longè sequuntur, nunquã
 assequunturæ.

HOMERICVS Agamenon lepidam II.
 fabulam narrat Græcis de Ate, lib. 19. Fabula
 Iliad Quàm ego quàm breuissimè pote-
 ro colligam. Ate Iouis nuncia, noxia cun-
 ctis, mollibus non ingreditur pedibus per
 terram, sed hominum inuadit læditq; capi-
 ta.

ta. Nec ab ipso Deorum hominumque parente abstinuit. Quem Iuno, licet femina, sic decepit. Cum iam iam Hercules in lucem ex Alcmena esset proditurus, sic Divos Iupiter est alloquutus: Addite Divi Daq; omnes, hodie ex meo genere proles nasce ur, viciis omnibus dominatura. Cum Iuno: Nunquam credam, nisi iure iurando confirmaveris. Iupiter haud sentiens dolam, maximum a libuit iuramentum.

Tum Iuno caelo delapsa Argos petijt, coniugem Sthen. Ii se, timestrem verum fecit, tem facit ut pareret, Alcmenę partu impedito. Inde ad Iouem reuersa dixit: Iupiter omnipotens, iam vir natus est Eurystheus ex femine tuo, qui merito dominabitur Argis. His auditis Iupiter Aten, cui hęc fraudem imputabat, comis apprehensam iratus e summo caelo deturbavit, iuratus, nunquam se postea illam in superas sedes recepturum. Sic illam manu rotatam hominum operibus perniciosam in terram deiecit. Hęc ibi. Aten hęc Christianę pietatis

Lucifer e auctores φάσφορον, id est, Luciferus, e caelo de-
turbarum interpretantur, ut maxime Iustinus Philosophus & Martyr, Eusebius Pamphil. Suidas, & Budęus ex Bessarione Cardinale; sic enim ille lib. 3. in calumniatore Platonis: Luc. fetum verò, inquit, sua culpa eiectum in terram, execrandumq; illi quoque didicerant ab Homero suo Theologo, qui siue beneficio quodam naturę, siue Mosis prophetę scriptis suo carmine exposuerat lapsu Luciferi, quā ille Atē appellat. Cael. Rhodig. lib. 2. cap. 7. Stobęus Elegia περί δικαιοσύνης, ex Solone hoc distichon retulit, vbi emergentem e dijs noxam facit:

Αἴτη δ' ἴξ' αὐτῶν ἀναφαίνεται, ἢ ὀπίσταν ζεύς.

Πέμψ' τερομένοισι, ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est:

Ex illis Atē apparet, quam vbi Iupiter ipse miserit vlticem, tunc aliā alter habet.

Vnde peti-
tum Em-
blema.

Sed est alius Homeri locus Iliade 9. vnde hoc emblemata est desumptū; ibi enim Aten Deam fingit mortales varijs implicantem angustijs & perturbationibus, eorumque mentes sedacentem, varijsq; opinionum monstris afficientem: ad quę mala faciēda placandq; Litę Iouis filię opponuntur, quę tamen non statim possunt instaurare atq; componere, quod ab ea motum atq; dilectum fuit, sed id longo temporis

intervallo fieri ait, ut potē quę sint luse, tardis pedibus, & senio confecta. Verius Homericos huc adijcimus:

καὶ γάρ γε λίσσ' αἰεὶ διὸς κῆρας μεγάλοισι
χολαί τε, ῥυσσάτε, παραβλώπεσ' ἑ
ὀφθαλμῶ.

αἰρὰ τε καὶ μετέπισθεν ἄτης δ' ἔγυσι
κίεσαι.

ἢ δ' αἴτη σθεναρήτε καὶ ἀρτίπος, ἕνικα
πάσας

πολλὸν ὕπεκπροβίει, φθάσει δὲ τε πάσαν
ἰπ' αἶαν

βλάπτουσ' ἀνθρώπους. αἰ δ' ἔξαλίονται
ὀπίσσω.

ὄσ μιν τ' αἰδῆ σεται κῆρας διὸς ἄσων
ἴσας.

τὸν δὲ μίγ' ἀνήσαν, καὶ τ' ἔκλυον ἐν ἕα-
μίνοιο.

ὄσ δὲ κ' ἀνήνηται, καί τε σερεῶσ ἀποπέπη,
λίονται δ' ἄρα ταιγε Δία κρονίωνα
κίεσαι.

τῷ ἄτην αἰμ' ἐπισθαίνα βλαφθεῖς ἀπο-
τίση. hoc est:

Etenim Litę [i. Preces] sūt Iouis filię ma-
gni,

Claudęq; rugosęq; strabęq; oculis,
Hęc & post Noxam curant euntes:

Noxa verò robustaq; & pedibus integris,
ided omnes

Longę præcurrit: anteuertit autē omne
per terram

Lędens homines: hęcq; medentur tandem.

Qui certę venerabitur filias Iouis pro-
prijs accedentes,

Hunc valdę iuuant, & exaudiunt precātę:

Qui autem abnegarit, & proteruę recu-
sarit.

Precauntur quidem hęc Iouem Saturniura
euntes,

Hunc vt Noxa simul sequatur, quo latus
luar.

Namq; Litę soboles magni Iouis, & pedę
claudę.

Rugosa, obliquog; oculo, medeantur vt illi.

Aten secantur. Celeri præuertitur omnes

Illā gradu, & passim damnum mortalibus
affert.

He verò auctum sartura dāna sequuntur,
Conciliantq; suis cultoribus optima semper.

At si quis reicit prafractę, ac pernegat illis,
Tunc adito Ioue patre, precauntur, vt illicet

Ate
Huic adsit, pęnasq; suo det depiq; damno.
Chiliadum auctor in adagio, Ira omnium

Na

tardissimè senescit. eorundem carminum sensum sic reddidit :

Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens , Rugosus , pedibus claudis , ac lumine lasas . Quæ Ates à tergo veniunt , mœcantur ut illi .

Ipsa Ate pedibusq; valè . Et robove præstas , Proinde gradu celeri longè prævertitur , omnes

Occupat , Et terras prior aduenit illa per omnes

Mortales ladens : verùm hæc post terga sequuntur ,

Sartura quidquid commouerit illa malorum .

At verò natas Ioue qui reueretur Et audit , Se simit ac adiere , huic commoda plurima grata

Conciliant , huiusq; vicissim vota receptat . Reycis at si quis præfractè Et pernegat illis , Tunc ad .to Iouo patre , precantur , ut illicet Ate

Huic adsit , pœnasq; suo det deniq; damno . Id significat , offensas quidem & iniurias veloces , semperq; in promptu esse , reconciliationes verò & malorum compensaciones admodum tardas atq; raras euenire .

ÆTHERIIS sedibus] è cœlesti sede .

Ouidius 15 . Metamorph .

Æthereas sedes , cognatasq; sidera tæget . Deiecit] deturbauit , in terram præcipitavit .

Aten] ἄτη , nē . noxe , calamitas , nocumentum , τὰ πὰ τῆ ἀδοκου , lædo , noceo . Est autem Ate velocissima , quæ propter motum celerem , infortuniorum aleam , maxime subitam & improuisâ significat .

Vaxat mala noxa viros] Homerus ,

Ἐλάττωσ' ἀνδρῶντας Ladens homines . De nomine noxa & noxia , hæc placet addere à commentario Alciati ad tit . De verb signific . Noxam dicere antiqui , aut , id quod nocet : quapropter culpa , pœna , detrimentum , noxa est ; vnde & lib . 33 . T . Liuius , noxa exoluerè , id est , à pœna capitalis fraudis liberare , accepit . Seruus quoq; qui cōtra legem Aquiliam alicui damnum dedit , noxa est . At noxia solummodo de malificio ipso dicitur , nec tam generali significatione accipitur , sicuti noxa . Cicero lib . 3 . de Legibus ; Noxiæ pœna par esto , ut in suo vitio quisq; plectatur , vis capite , auaritia multa , honoris cupiditas ignominia . M . Manubus :

Notia .

Quinetiam infelix virtus , & noxia felix . Plautus Bacchidibus :

Est sit , suspellus sum , cum careo noxia . Quo sentu & in Mostellaria , & in Pseudolo vsus est . Terentius quoq; in Phormione :

In re incipiunda ad defendendam noxiam . Sed in Eunuchò & Hecyra ad eundem modum . Nec noxam eos ascripsit quisquam dixerit , cum ratio carminis non consentiret . Quæ adducere volui , ut palam fieret , quàm iniquo iure Iustinianum in Elegantijs suis insectetur Valla , & Seruium Be-

roaldus , dum adiectiuè tantum dici noxiâ opinentur , contra veterum auctoritatem , Hæc ille . Actius Menalippo , Te esse huic noxiæ obnoxiam . citat Festus , tradens noxam esse peccatum , vel pro peccato pœnâ .

Euolat hæc pedibus celer] Sic Homerus :

ἢ δ' ἄτη σ' ἀνδραπῆτε καὶ ἀρτίπους . &c . Sed hic dicendum fuerat celeris : nam celer , celeris , & celere rectius dices quàm

alter .

Intractumq; nihil &c .] omnia malis implicat , nihil relinquit intactum , quod calamitatibus non compleat .

Ergo Lita] λιτή , ἡς , supplicatio , a verbo λιταίνω , supplico , vota precesq; suppliciter fundo , lito . Vnde λιταίνω , Litanix , id est , preces , nō Letanix , ut passim barbari feribunt . Sic litatum , pro eo quod alijs est solutum , deditum Deo , quasi luitatū , ait Festus . Sunt ergo Litæ precatrices & recedentiæ amicitiarum , quas Ate dis-

suit ; vnde eandem semper comitantur . Litas autem Deas claudas interpretantur Mythologi de ijs , qui precantur , quod genua flectant : quas rugis obsitas esse Poetæ volunt , ad designandam imbecillitatem . Has aiunt esse strabis luminibus , quod cōtinuè videantur in quibusdam , sed postremò necessitate ad supplicationes deflecti . Phornutus claudas esse tradit , quòd tardè & vix accedat . ad eos supplicandos , quæ antè affecerint iniuria : rugosas verò & strabis oculis , quòd grauitè & o : e parum hilari intuentur quos offenderunt , & à quibus veniam deprecantur . Iouis porò filias , quòd venerabiles sint . Hæc ille . Itaque id trāsferunt ad illatam cuiuspiam iniuriam , cuius difficulter memoria tollatur ex animo : iniuriarum enim & cōtumeliarum memoria tardissimè senescit , ut ferè non nisi morte deleatur .

Proles

Infimatis desis

Celer

Liti

Lita clauda & lita cur

Proles

Lita cur Proles Iouis.] Rectè proles Iouis, quia filia lo- vt Dei proprium iuare mortales, ait Plinius initio historiae mundi; sic nulla re alia magis ad Dei naturam accedimus, quam salutem hominibus dando, vt Tullius Ligariana. Sic Strabo, *εὐεργετὰν ἰσὶ θεοῖς μιμεῖσθαι*. Benefacere est Deos imitari. Contra Afabulus apud Horat. 1. Sermon. 5. nomē habuit *ἄπο τῆ τὴν ἄτην κάλλειν*, quod damnum, noxamq; ferret.

[Sartura] compositure, reparaturæ, sanaturæ.

Sed quia [segnipedes] χαλαί. Iuuenal. Sat. 8.

--- Triton; trahunt epirhedii a collo Segnipedes.

[Lusca] παραβλαῖπες τ' ὀρθαλμῶν στραβὰ οὐκί. Qui dicantur lusci, & luscitiosi, diximus Emblem. 72.

[Assaq; senecta] ῥυσὰ. rugosa senes, vt quibus cursus inimicus.

[Non nisi post] Inuit offensam esse citâ, reconciliationem esse tardam, propterea quod iniurias diu solēt homines meminisse, iuxta illud Ciceronis: Cui dolet, meminit: cui placet, obliuiscitur.

IV. Titulus Emblematis unde dunt.

GENERALIS ea thesis, præfixa Emblematis, ad quascūq; humanas calamitates & incommoda potest accommodari: paræmia autem est medicis familiaris. Eâ cōferre placet cum aurea illa Nazarij sententia, ex Panegyrico, quem Cæsari Constantino dixit: Facilius, inquit, & multo procliuior sedēdi quàm commodādi semper est via: vulnerare integrum, quàm sauciato mederi: dissipare rapta, quàm diuulsa componere. Hoc autem Homericō figmento significatur, quàm celeri momentores adueriæ nos impetant, quamque fera ipsdē medicina adhibeatur. Quod vulgus Gallorum, vt & Itolorum, accommodata paræmia effert, cum dicitur, *Mala ēs egritudines in equis accedere*, id est, citissime nos aggredi: *sed pedibus recedere*, hoc est, tardè, sensim, & lento gradu abire. Item illud: *Il mal viene à libbre, e vassene à onco*. Huc traducetur non omnino malè, quod habet Cornel. Tacitus in vita

Res aduersa statim accedunt, tardè recedunt.

Locus Coy

Iulij Agricola, loceri sui Natura infirmitatis humanæ, inquit, tardiora sunt remedia, quàm mala: & vt corpora lentè augetur, citò extinguitur: sic ingenia studiaque facilius opprēsseris, quàm reuocaueris. Sic Seneca Epistola 92. Eligit aliquid noui casus, per quod velut oblitis vires suas ingerat. Quicquid longa series multo laboribus, multa Dei indulgētia fluxit, id vnus dies spargit ac dissipat. Effert aliquod imbecillitatis nostræ solatium rerumque nostrarum, si tanto tempore reparentur cuncta, quanto finiuntur. Nunc incrementa lentè exeunt: festinat in damnum: nihil publicè, nihil priuatim stabile est, tumultuātibus causis mala, vnde minime expectabantur, erumpunt. Huc pertinet Scytharum legati sententia ex Curtio lib. 7. Quid tu ignoras arbores magnas diu crescere, vna hora extirpari? Ponticus Heraclides disputatione de allegorijs Homericis, eodem penè modo intelligit: quo loco eos arguit imperitiæ, qui Homerum vituperent, qui Litas Iouis filias impiè deformi & mutilo corpore finxerit. His Poeta imaginem expressit eorum, qui supplices sunt. Qui enim peccarunt, ex conscientia verberare tardiores esse solent: eosq; verentur aggredi, quos læserunt, & à quibus veniam impetrare postulat: pudoris enim sui sunt ipsi continuò memores. Nec verò præsentī animo esse possunt, aut constāter intuentur, vt qui retrò auertant oculorum aciem. Primò itaq; supplicū animus nulum præ se lætum ruborem admittit, vt qui pallidi sint, demisso vultu, misericordiam elicere conātur. Ea ergo causa fuit, cur Lita ita fuerint ab Homero depictæ. Contra valida est & pernix Ate, cuius nimium acris & vehemens stultitia hominum non modò ceruicibus, sed & animis impendat. Nam toto impetu & sine aliqua ratione fertur ad omne flagitium. Is ergo Poeta perinde se gessit, vt qui pictor esset humanorum affectuum, quos affectus Deorū nominibus allegoricōs effingere solet. Lege Lucian. in Imaginibus, & Tragopodagra.

Pötici Heraclidis allegoria de Ate & Litis.

